

TARTU LINNA PIISATIST, VAPIST JA LIPUST.

E. Tender.

Nagu teada, on Vana-Lärvimaa piisatindus ja vapindus kujunenud ja arenenud täielikus sõltuvuses nende aegade arengust kaasaegsel Saksimaal ega ole suutnud erandada pea mingisugust omapära. Kujukalt ilmneb see rippuvus ka Balti linnade piisatite ja vappide arengus.

Esimised linnapiisatid Saksimaal on teatavasti võetud tarvitusele XII sajandi keskajal, mil kolonisaatori algust Baltimaal eranditi muutus nende tarvitamine üldisemaks. Vanim Baltimaade linnapiisat — Riia oma — esineb esmakordselt a. 1226. Nähtavasti võeti see tarvitusele kogu linna põhikorra siiasseadmisel, mis toimus vähe enne seda.

TARTU AJALOOST

Sammuti on Tartu saanud piisatit tõenäoliselt juba linna omandamis-
suskorra rajamisel, mis nähtavasti sündis 12. sajandi viiskümneandates aastates. Vanim teadaolev äratõmme sellest piisatist ripub ühe Liibavi linnale saadetud kirja küljes, mis tõenäoliselt päril a. 1262 järeneud lähematest aastatest.

Piisatipilt — linna sümboliseeriv maurlaik kahe torni ja väravaga — on väga tevaline keskajapoolne saksa linnapiisatite ja esineb ka Riia oma. Kaheldemata viimase eeskujul on see võetud ka Tartu piisatise. Kuud Riia piisatit mõliri kohal hõljuva kahe võtna — kinn peaduriku patrooni Püha Peetruse sümbol — asemel on Tartu omaa vastaval kohal Andraue-risti asetatud mõök ja võti. Need on Tartu piiskopkonna ja linna kaitsepühakute Püha Peetruse ja Pauluse atribuudid ja ühtlasi maaherra — Tartu piiskopi ametipitsati pilt. Hiljem kasutas ka linn ristitatud mõök ja võti oma väikese vabina. Ühtlasi pidas seals oma vapiks ka Saur Gild.

14. sajandi esimesel veerandil on Tartus tarvitusel juba teine piisat, millest ainuke hoidumus piisat ripub ühe Riia linna-aruivis säiliva 1. aprillist 1306 pärit oleva üriku küljes. Esimesega võrreldes on see gooti stiilis piisat peenemalt välja töötatud ja piisatipildi detailid enam